

ΤΟ ΠΑΡΑΜΙΛΗΤΟ

περιοδικό Τέχνης

3

ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΣ: [Η στάση του Βάρδα Σκληρού]. Εισαγωγή και μετάφραση: Βασίλης Κατσάρος. ✻

ΔΥΟ ΟΔΟΠΟΡΙΚΑ: [ΠΑΠΑΔΗΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ]: Τό πρώτο ταξίδι μου εἰς Ἀθήνας. Ἐπιμέλεια: Γιώργος Γκολομπιάς. ✻ Ἀπό Καλλιόλη, Κίβλι. Ἀφήγηση: Σταύρος Χαρινιάς. Ἐπιμέλεια: Γιάννης Λεγκάκης — Γιάννης Πατσώνης. ✻

ΘΑΝΑΣΗΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ: Τό καταφύγιο στίς πλούσιες νύχτες. Σέ συμπαθῶ μέ τό θῆτα στίς βόρειες λέξεις. Τί γινεῖται ὁ Ἑδρωπαῖος στίς μουσικές νύχτες τῆς Κίνας. ✻ Γ.Σ.: Γλυκιά Καβύλη. ✻ ΑΝΩΝΥΜΟΥ: Ὁ βαριεστημένος ἀπό τή ζωή ἄνθρωπος. ✻ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΑΡΙΩΤΗΣ: Σφαῖρα μηχανή. ✻ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ: Τρεῖς μήνες καιρό. ✻ ΤΑΚΗΣ ΕΡΜΕΙΔΗΣ: Τό χωματένιο δωμάτιο. ✻ Περί τῶν βασανιστηρίων τοῦ Μεσαίωνα. ✻ Περί τῶν κατασκόπων. ✻

Σχέδια: ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΣΩΝΗΣ. ✻ Ζωγραφική: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΚΑΤΡΑΚΑΖΟΥ. ✻ Φωτογραφίες: ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΚΟΛΟΜΠΙΑΣ, ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΚΟΥΤΡΑΣ. ✻ Φωτογραφικό ἀρχεῖο: ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΚΟΛΟΜΠΙΑΣ. ✻ Κοσμήματα: ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΟΥ.

ΑΝΟΙΞΗ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1989

[Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΒΑΡΔΑ ΣΚΛΗΡΟΥ]

Εισαγωγή και μετάφραση: Βασίλης Κατσαρός

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἄνοδος τοῦ Βασιλείου Β' τὸ 976 στὸν αὐτοκρατορικό θρόνο τοῦ Βυζαντίου συμπίπτει μὲ τὴν ἀρχὴ δύο μεγάλων ἐξεγέρσεων ἀπὸ ἐκπροσώπους τῆς τάξης τῶν «δυνατῶν», τοῦ Βάρδα Φωκά καὶ τοῦ Βάρδα Σκληροῦ. Ὁ Σκληρὸς κινεῖται ὑποπτα προσπαθώντας νὰ παραμερίσει τὸν νέο αὐτοκράτορα, κι ὅταν οἱ προθέσεις του γίνονται ἀντιληπτές ἡ ἀντίδραση ἐκδηλώνεται μὲ μιὰ δυσμενὴ μετάθεσή του «ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ». Ἡ λύση θεωρεῖται προσβλητικὴ καὶ ὁ Σκληρὸς προτιμᾷ νὰ συνεννοηθεῖ μὲ τοὺς Ἕλληνας, ν' ἀρπάξει τοὺς φόρους τῆς Μ. Ἀσίας καὶ νὰ ἀνακηρυχθεῖ αὐτοκράτορας στὴν Καππαδοκία. Οἱ διπλωματικές προσπάθειες τῆς Κωνσταντινούπολης ἀλλὰ καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἐπιχείρηση τοῦ Πέτρου Φωκά ἐναντίον του καταλήγουν σὲ ἀποτυχία: ὁ Πέτρος Φωκάς σκοτώνεται στὴ μάχη κοντὰ στὴν Λυκαυδο τῆς Καππαδοκίας καὶ ὁ δρόμος γιὰ τὸν Βάρδα Σκληρὸ παρμένει ἀνοιχτός πρὸς τὴν πρωτεύουσα.

Στὴν Κωνσταντινούπολη ἀνακαλεῖται ὁ ἐξόριστος Βάρδας Φωκάς γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὸν ἐπαναστάτη. Ὁ Σκληρὸς ὅμως νικᾷ τὸν Φωκά στὴ μάχη τοῦ Ἀμορίου (978) κι ἐκεῖνος καταφεύγει στὸν ἡγεμόνα τῆς Ἰβηρίας Δαβίδ, γιὰ νὰ ἐπανεμφανιστεῖ ἀνανεωμένος τὸ 979. Τότε ὁ Σκληρὸς προσχωρεῖ στὸν σουλτάνο τῆς Βαγδάτης καὶ παραμένει ἐφτά χρόνια στὴν αὐλὴ του. Στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Φωκάς, ὡς γενικός ἀρχηγὸς τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ στὴ Μ. Ἀσία, σκέφτεται νὰ καταλάβει τὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου, πού ἀνῆκε παλιὰ στὴν οἰκογένεια τῶν Φωκάδων. Ὁ Σκληρὸς, ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὴν ταραχὴ πού προξένησε ὁ Βούλγαρος ἡγεμόνας Σαμουήλ μὲ τὴν εἰσβολή του στὸ δυτικὸ μέτωπο καὶ ἐξασφαλίζοντας τὰ νῶτα του ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, αὐτοανακηρύσσεται τὸ 987 αὐτοκράτορας· τὸ ἴδιο κάνει λίγο ἀργότερα καὶ ὁ Φωκάς, μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς οἰκογένειας τῶν Μαλεϊνῶν. Οἱ δύο ἐπαναστάτες ἔρχονται σὲ συνεννόηση. Ὁ Φωκάς ὅμως συλλαμβάνει τὸν Σκληρὸ καὶ τὸν φυλακίζει, ἐνῶ ταυτόχρονα προχωρεῖ γιὰ τὴν Πόλη. Τότε ὁ Βασίλειος Β' καλεῖ τὸν Ρῶσο ἡγεμόνα Βλαδίμηρο γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει, κι ἔτσι δυναμωμένος συγκρούεται μὲ τὸν στρατὸ τοῦ γενναίου Βάρδα Φωκά, πού, ἐνῶ ἡ μάχη ἔγερνε πρὸς τὸ μέρος του, πέφτει ξαφνικὰ νεκρὸς ἀπὸ τὸ ἄλογό του καὶ ἀποκεφαλίζεται. Ὁ ἕνας ἐπαναστάτης φεύγει ἀπὸ τὴ μέση. Ὁ Βάρδας Σκληρὸς, γλιστρώντας ἀπὸ τὸν θάνατο, ἀνασυντάσσει τίς δυνάμεις του καὶ ἀπειλεῖ (κα-

λοκα(ρι 989) νά ξαναχτυπήσει τόν αὐτοκράτορα. Τώρα ὅμως τά πράγματα ἄλλαξαν· ὁ Ἰδιος εἶναι γερασμένος πιά κι αἰσθάνεται νά μήν μπορεῖ ν' ἀνταπεξέλθει σέ ἀποφασιστικό ἀγώνα κατά τοῦ αὐτοκράτορα. Ὁ Βασίλειος Β' τόν καλεῖ νά ἔρθει στήν Κωνσταντινούπολη καί νά συμφιλιωθοῦν. Αὐτό τό περιστατικό τῆς συνάντησής τους παρακολουθοῦμε στό παρκατώ ἀπόσπασμα ἀπό τή «Χρονογραφία» τοῦ Μιχαήλ Ψελλοῦ.

Ὁ Μιχαήλ Ψελλός (1018-1078), γεννημένος στήν Πόλη, παρακολουθεῖ τά πρώτα του γράμματα στή γειτονική μονή «τά Ναρσοῦ», μέ τήν παρότρυνση καί τή φροντίδα τῆς μητέρας του. Στά δεκάξι του χρόνια ἀναγκάζεται νά ἐγκαταλείψει τίς σπουδές του γιά νά ἐργαστεῖ, γιά πρώτη φορά μακριά ἀπό τήν Πόλη, στήν ὁποία ἐπιστρέφει μετὰ τόν ἀπρόσμενο θάνατο τῆς ἀδελφῆς του. Ἐδῶ θά μείνει γιά πολύ, συνεχίζοντας ἀνώτερες σπουδές κοντά σέ περίφημους δασκάλους τῆς ἐποχῆς καί φτάνοντας ὡς τά ἄδυτα τῆς φιλοσοφικῆς γνώσης. Ἀφοῦ ἐργαστεῖ γιά λίγο ὡς δικηγόρος, μπαίνει στήν ὑπηρεσία τοῦ κράτους καί διορίζεται δικαστής στή Θράκη. Εἶναι σχετικῶς πολύ νέος (25 χρονῶν), ὅταν ἐπιστρέφει στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου σιγά-σιγά ἀνεβαίνει στά ἀνώτερα ἀξιώματα τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς. Ἡ φήμη του ὡς διδασκάλου καί ἡ εὐρύτατη μόρφωσή του, πού τοῦ προσδίδουν τόν τίτλο τοῦ «ὑπάτου τῶν φιλοσόφων», ἐπηρεάζουν τόν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο Θ' Μονομάχο στό νά τοῦ ἀναθέσει τή διεύθυνση τοῦ Σχολείου τῆς Φιλοσοφίας, πού λειτουργεῖ παράλληλα μέ τό Διδασκαλεῖον τῶν Νόμων, μέ διευθυντή τόν Ἰωάννη Ξιφιλῖνο. Γιά κάποια στιγμή (1054), ὁ Ψελλός φαίνεται διατεθειμένος νά ἐγκαταλείψει τή δημόσια ζωή, ἀναχωρώντας γιά τόν Ὀλυμπο τῆς Βιθυνίας, ἀλλά ἡ μοναχική ζωή δέν τόν ἐλκύει. Ἐπιστρέφει στήν Πόλη, ὅπου θά παραμείνει ὡς τό τέλος του κοντά στό παλάτι, μέ ἔκδηλη τήν προσπάθειά του νά ἔχει τόν πρῶτο λόγο στή διακυβέρνηση. Μέ τόν παραγκωνισμό του στά τέλη τῆς βασιλείας τοῦ μαθητῆ τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαήλ Ζ' τοῦ Παραπινάκη, ἐγκαταλείπεται καί ἀπό τή σωματική ἀντοχή του. Πεθαίνει τήν ἀνοιξη τοῦ 1078.

Τό συγγραφικό ἔργο τοῦ Ψελλοῦ ἀγκαλιάζει ἓνα ἀπέραντο θεματολόγιο, πού ἀναδεικνύει τήν πολυμέρειά του. Ἀπό τό σύνολο τοῦ ἔργου του ξεχωρίζει ἡ «Χρονογραφία», πού μέ τήν ἀντικειμενική ἀλλά καί τήν ὑποκειμενική διάσταση τῶν μερῶν της προδίδει τήν προσωπικότητα καί τόν χαρακτήρα τοῦ συγγραφέα. Ὁ Ψελλός μεταχειρίζεται τήν τέχνη τοῦ ἐμπρεσιονιστῆ ζωγράφου γιά ν' ἀπεικονίσει τούς χαρακτήρες τῶν δρώντων προσώπων. Ἐστιάζει τήν προσοχή τοῦ ἀναγνώστη στή λεπτομέρεια, ἀλλά καί τόν ἀπομακρύνει παράλληλα γιά νά δεῖ τήν εὐρύτερη σύνθεση. Ἡ ἔνταση καί ἡ νευρώδης δύναμη τοῦ λόγου βοηθοῦν στή διείσδυση καί τόν φωτισμό τῶν λεπτότερων μορφῶν τοῦ ψυχισμοῦ τῶν ἡρώων. Αὐτά τά προτερήματα τοῦ ὕφους προβάλλουν τήν κινητικότητα τῆς γραφῆς μέσα στήν ἀέναη ρευστότητα τῶν πράξεων. Κάτω ἀπό τίς εἰκόνες καί τίς φράσεις κρύβεται ὁ παλμός τοῦ ἀνθρώπινου πάθους, πού προσδίδει στό ἔργο διαχρονικότητα.

Στή μετάφραση (ἡ πρώτη στή νεοελληνική γλώσσα) τοῦ κομματιοῦ πού ἀκολουθεῖ, καταβλήθηκε προσπάθεια νά ἀποδοθεῖ ἡ ἔνταση καί ἡ ταραχή τῶν γεγονότων, ἔτσι ὅπως στοιχίζονται κάτω ἀπό τίς φράσεις καί τίς λέξεις, μ' ἓναν ρυθμό πού ὑπακούει στό μέτρο καί τίς συμβάσεις τοῦ βυζαντινοῦ παραδομένου «ἐγκατάσχευου» λόγου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΒΑΡΔΑ ΣΚΛΗΡΟΥ: G. Schlumberger, *Ἡ βυζαντινὴ ἐποποιΐα κατὰ τὰ τέλη τῆς ἑκατονταετηρίδος, μέρος Β': Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου νεανικά ἔτη 976-989* (μτφρ. Σ.Ι. Βουτυρά), Ἀθήναι 1905, σ. 24-143, 239-287, 380-411. Τοῦ ἴδιου, *Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος* (μτφρ. Ι. Λαμπρίδου), Ἀθήναι 1905, σ. 23-46. Βλ. ἐπίσης τὰ ἐγχειρίδια βυζαντινῆς ἱστορίας: Α.Α. Vasiliev, μτφρ. Δημοσθ.

Σαβράμη, Ἀθήνα 1953, σ. 431. Μ. Λεφτσέγκο, μτφρ. Γιανή Ν. Βιστάκη, [ἐκδ. Γερ. Ἀναγνωστίδη], Ἀθήνα χ.χ., σ. 240-243. Κων. Ι. Ἀμάντου, τόμ. Β', Ἀθήναι 1977, σ. 148-151. Ι.Ε. Καραγιαννοπούλου, τόμ. Β', Θεσσαλονίκη 1976, σ. 426-437. Διον. Α. Ζακυθηνού, Ἀθήναι 1977, σ. 367-373. Γ. Ostrogorsky, μτφρ. Γω. Παναγόπουλου, τόμ. Β', Ἀθήναι 1979, σ. 180-183. Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cambridge, μτφρ. Ντ. Σαούλ, τόμ. Α', Ἀθήναι 1979, σ. 146-150. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τόμ. Η', Ἀθήναι 1979, σ. 104-108. Αἰκ. Χριστοφιλοπούλου, τόμ. Β', Ἀθήναι 1988, σ. 152-157. Τηλ. Λουγγή, Ἀθήνα 1989, σ. 227-228.

II. ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟ: Ε. Κριαρά, Ὁ Μιχαὴλ Ψελλός, ἀνάτυπο ἀπὸ τὰ «Βυζαντινά» 4, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 55-128 (ἐλλην. ἔκδοσι ἀρθρον στὴν *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Suppl. XI, στ. 1124-1182). Εὔδ. Θ. Τσολάκη, Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ χρονολόγοι 11ου καὶ 12ου αἰῶνα (Γραμματολογικά - Ἀνθολογία κειμένων), Θεσσαλονίκη 1984, σ. 7-27, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ πρόσφατη βιβλιογραφία. Βλ. ἀκόμη Paul Gautier, *Deux manuscrits Pselliens: Le Parisinus graecus 1182 et le Laurentianus graecus 57-40*, *Revue des Études Byzantines* 44 (1986) 45-110. Τοῦ ἴδιου, *Quelques Lettres de Psellos inédites ou déjà éditées*, ὁ.π., σ. 111-197.

III. «ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ»: Κριτικὴ ἔκδοσι Ε. Renauld, *Chronographie ou Histoire d'un siècle de Byzance* (976-1077), t. I, Paris 1926, t. II, Paris 1928 (ἀνάτυπος Paris 1967). Γιά τὴ μελέτη τῆς γλώσσας τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ βασικά εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Ε. Renauld, *Étude de la langue et du style de Michel Psellos*, Paris 1920, καὶ *Lexique choisi de Psellos. Contribution à la lexicographie byzantine*, Paris 1920. Τὸ κείμενο ποὺ δημοσιεύεται ἐδῶ εἶναι τῆς ἔκδοσις Ε. Renauld, τόμ. I, σ. 15-17.

ΚΕΙΜΕΝΟ

XXV. Οὐ τοίνυν θέρους ἀρξαμένη ἡ τυραννὶς εἰς τὸν καιρὸν τῆς ὁπώρας κατέληξεν, οὐδὲ κύκλος εἰς ἐνιαύσιος τὴν ἐπιβουλήν περιέγραφεν, ἀλλ' ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι τοῦτ' διεκυμαίνετο τὸ κακόν· οἱ γὰρ ἅπαξ ὑποστρώσαντες ἑαυτοὺς τῷ Σκληρῷ καὶ συμπληρώσαντες ἐκείνῳ τὴν φάλαγγα, οὐκ ἔτι διπλοῖς ἐμερίσθησαν λογισμοῖς, οὐδὲ πρὸς τὸν βασιλέα τούτων οὐδεὶς λαθὼν ἀπηυτομόλησεν· οὕτως αὐτοὺς εἰς ἀμετάθετον γνῶμην συνήρμωσεν ὁ Σκληρὸς, εὐνοίαις τε υπαγόμενος καὶ εὐεργεσίαις δουλούμενος, καὶ συμβιβάζων ἀλλήλοις, ἀπὸ τῆς αὐτῆς τε τούτοις σιτούμενος καὶ κοινοῦ μετέχων κρατῆρος, ἐξ ὀνόματός τε καλῶν ἕκαστον καὶ δι' εὐφήμου γλώττης ποιούμενος.

XXVI. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πάσης ἐπ' αὐτὸν ἤπτετο σκέψεώς τε καὶ πράξεως, ὃ δὲ ῥᾶστα πάντα διέλυε, στρατηγικῶς ταῖς ἐκείνου βουλαῖς τε καὶ γνώμαῖς ἀντιπράττων

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

XXV. Καὶ τὸ κακὸ πού κίνησε στὸ ἔμπα τοῦ καλοκαιριοῦ δὲν ἔσβησε ὥς τὸν καιρὸ πού οἱ καρποὶ ὠριμάζουν, μήτε ὁ γύρος μιᾶς χρονιάς δὲν ἔφτασε νά κλείσει τὴν πληγὴ, μὰ χρόνια καὶ χρόνια ἐτούτῃ ἡ συμφορὰ σερνόταν.

Γιατί ἐκεῖνοι πού ἔστρεξαν ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὸ μέρος τοῦ Σκληροῦ καὶ γέμισαν τὸ σμάρι τῶν ἀντρῶν του, οὔτε πού διασπάστηκαν ποτέ ἀπὸ ἄλλη σκέψη, μήτε κανεὶς τους πέ- ρασε κρυφά στοῦ βασιλιᾶ τὸ στρατολδί.

Ἔτσι ὁ Σκληρὸς τοὺς ἔσμιξε κάτω ἀπὸ μι' ἀκλόνητη βουλή, σκλαβώνοντάς τους μέ τὸν λόγον τὸν καλὸ καὶ τὰ καλὰ του τὰ ἔργα, μονιάζοντάς τους, τρώγοντας μαζὶ φωμί κι ἀλάτι, πίνοντας ἀπὸ τὸ ἴδιο κύπελλο, φωνάζοντας μέ τ' ὄνομά του τὸν καθένα καὶ πλά- θοντας γλυκιές κουβέντες.

XXVI. Ὁ βασιλιάς λοιπὸν εἶχε στραμμένη ἐνάντια του κάθε ἔγνοια του καὶ πρά- ξη. Ὅμως ἐκεῖνος διέλυε πανεύκολα τὰ πάντα, μέ τὸ ν' ἀντισοφίζεται καὶ ν' ἀντιδρᾷ

καὶ ἀντιμηχανώμενος· καὶ ἐπειδὴ πάσαις ἀνάλωτον τοῦτον εἶδε λαβαῖς ὁ Βασιλεῖος, πρεσβεῖαν πρὸς αὐτὸν ἀπεστάλκει σπείσασθαι τε πείθουσιν καὶ ἀπαλλαγῆναι πραγμάτων, τὰ πρῶτα μετὰ γε τοῦτον τῆς ἀρχῆς ἔχοντα. Ὁ δὲ τὰ μὲν πρῶτα οὐκ εὖμενὼς τοῖς πράγμασιν ἄγαν ὠμίλησεν, ἔπειτα πολλοὺς ἐλίξας καθ' ἑαυτὸν λογισμοὺς καὶ τοῖς προλαβοῦσι τὰ ἐνεστῶτα συγκρίνας, καὶ τὰ μέλλοντα πρὸς ταῦτα εἰκάσας, πρὸς ἑαυτὸν τε ἀπιδῶν, τῷ γήρᾳ καταπονούμενον, πείθεται τοῖς πεπρεσβευμένοις, καὶ τὸ στρατόπεδον ἅπαν συλλήπτορας εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς πρεσβείας συνειληφῶς σπένδεται Βασιλεῖω ἐπὶ τούτοις, ὥστε τὸ μὲν στέφος τῆς κεφαλῆς ἀποθέσθαι καὶ ἐπισήμου μεθέσθαι χρώματος, εὐθύς δὲ μετ' ἐκεῖνον ἐστάναι, καὶ τοὺς τε λοχαγωγούς καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι τῆς τυραννίδος αὐτῷ ἐκοινώνησαν τὰς αὐτὰς ἔχειν ἀρχὰς καὶ τῶν αὐτῶν μέχρι παντὸς ἀπολαβεῖν ἀξιωμαίων, ὧν αὐτὸς τούτους ἡξίωσε, καὶ μήτε κτήσεων ἐστερηθῆναι ὧν τε εἶχον καὶ ὧν παρ' αὐτοῦ προσεληφάσιν, μήτε τινῶν ἄλλων τῶν προσκεκληρωμένων αὐτοῖς ἀπεστερηθῆναι.

XXVII. Ἐπὶ τούτοις ἄμφω συνελθούσιν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξεληλύθει τῆς Πόλεως ἐν τινὶ τῶν λαμπροτάτων χωρίων ὑποδεξόμενός τε τὸν ἄνδρα καὶ τὰς σπονδὰς ποιησόμενος· ὁ μὲν οὖν ὑπὸ βασιλικῇ καθήστο σκηνῇ, τὸν δὲ Σκληρὸν πόρρωθεν εἰσηγόν οἱ δορυφοροῦντες ἅμα καὶ εἰς ὀμίλιαν τοῦ βασιλέως προσάγοντες, οὐχ ἱππότην, ἀλλὰ βάδην μετακομίζοντες· ὁ δὲ, ἅτε δὴ εὐμεγέθης, ἤδη δὲ καὶ γεγηρακώς, προσήει

στά μηχανεύματα καὶ τίς κρυφὴς τοῦ σκέφεις.

Κι ὁ βασιλιάς*, ἀφοῦ εἶδε πῶς αὐτός ἦταν ἀσύλληπτος μὲ κάθε δοκανάρι, μαντατοφόρους ἔστειλε σ' ἐκεῖνον γιὰ νά τόν πείσουν νά μονιάσει· τίς βλέψεις του ν' ἀφήσει κατὰ μέρος, τὸ πρῶτο ἀξίωμα κρατώντας ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἴδιο.

Ἐκεῖνος ὅμως στήν ἀρχή τὰ ἔβλεπε ὅλα αὐτά μὲ περισσὴ ἐπιφύλαξη, ὕστερα, στριφογυρίζοντας στό νοῦ τόσους καὶ τόσους λογισμούς, ζυγίζοντας τὰ ὅσα διάβηκαν μ' ἐτοῦτα ἔδω τὰ τωρινὰ καὶ ξεδιακρίνοντας μέσ' ἀπ' αὐτά καὶ τὰ μελλούμενα, λογιάζοντας καὶ τὸ δικό του τὸ τομάρι, τὸ ταλαιπωρημένο ἀπ' τὰ γεράματα, στέργει στά ὅσα μῆνυσαν οἱ ἀπεσταλμένοι, βάζοντας ὅλου τοῦ στρατοῦ τῇ γνώμῃ σύμφωνη στό πῶς ν' ἀποδεχτοῦν τοὺς ὅρους τῆς πρεσβείας. Φιλιώνει μὲ τὸν βασιλιά* μ' αὐτούς τοὺς ὅρους: νά βγάλει ἀπ' τὸ κεφάλι του τὸ στέμμα· ν' ἀλλάξει καὶ τὸ ἐπίσημο <τὸ πορφύρενο> χρῶμα καὶ νά κρατεῖ τὸ πρῶτο ἀξίωμα, ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἴδιο· νά παραμείνουν στά ἴδια πόστα καὶ τ' ἀξιώματά τους ὥς τὸ τέλος νά κρατήσουν, τόσο οἱ μπροστάρηδες τῶν λόχων ὅσο κι οἱ ἄλλοι πού μυήθηκαν στή στάση, ἀξιώματα πού ὁ ἴδιος τοὺς τ' ἀπένειμε, κι οὔτε νά στερηθοῦν τὰ χτήματά τους, κι αὐτά πού εἶχαν κι ὅσα ὁ ἴδιος τοὺς τὰ δώρισε, οὔτε ν' ἀποκοποῦν ἀπ' ὅ,τι ἄλλο ἔτυχε νά ἔχουν.

XXVII. Μ' αὐτούς τοὺς ὅρους συμφιλιωθῆκαν μεταξύ τους. Κι ὁ βασιλιάς βγήκε ἀπ' τὴν Πόλιν, σ' ἓνα ξέφωτο, γιὰ νά καλοδεχτεῖ τὸν ἄντρα καὶ νά σφραγίσει τὴν εἰρήνην. Καθότανε λοιπὸν στὸν ἴσκιό τῆς βασιλικῆς σκηνῆς καὶ τὸν Σκληρό ἀπὸ μακριὰ ἀνάγγειλαν οἱ ἀκόλουθοι, πεζοὶ — ὄχι καβάλα — φέρνοντάς τον τὸν βασιλιά γιὰ ν' ἀνταμώσει.

Κι αὐτός, ὥς ἦταν μεγάλῳσωμος καὶ

* Στὸ κείμενο ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορα.

χειραγωγούμενος ἐκατέρωθεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς πόρρωθεν τὸν ἄνδρα ἰδὼν, τοῖς ἀγχού ἐφεστῶσι τοῦτο δὴ τὸ δημῶδες καὶ κοινὸν ἀνεφθέξατο· «Ἰδοὺ δὴν ἐδεδοίkein, οὗτος χειραγωγούμενος ἰκέτης μου πρόσεισιν». Ὁ μὲν οὖν Σκληρός, εἴτε σπουδάσας, εἴτε ἄλλως καταφρονήσας, τὰ μὲν ἄλλα παράσημα τοῦ κράτους ἀπέθετο, οὐ μέντοιγε καὶ τοὺς πόδας τοῦ φοινικοβαφοῦς πεδιλίου ἐγύμνωσεν, ἀλλ' ὥσπερ μέρος τῆς τυραννίδος ἑαυτῷ ἐπαφείδῃ προσήει τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ γε Βασίλειος, καὶ πόρρωθεν ἰδὼν, ἐδυσχέρανε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔβυσε, μὴ ἂν ἄλλως τοῦτον ἐθέλων ἰδεῖν, εἰ μὴ πάντῃ ἰδιωτεύσοι τῷ σχήματι· αὐτοῦ γοῦν που πρὸς τῇ τοῦ βασιλέως σκηνῇ ἀπελίττεται καὶ τὸ ἐρυθρὸν πέδιλον ὁ Σκληρός, καὶ οὕτως ὑπέδου τὴν στέγην.

XXVIII. Καὶ ὁ βασιλεὺς εὐθὺς ἐξανέστη ἰδὼν· καὶ ἐφιλησάτην ἄμφω ἀλλήλῳ, εἶτα δὴ καὶ διαλόγων πρὸς ἀλλήλους ἡψάσθη, ὁ μὲν τῆς τυραννίδος ἀπολογούμενος, καὶ αἰτίας τιθεὶς δι' ἃς ἐβουλεύσατό τε τὴν ἀποστασίαν καὶ ἔδρασε· ὁ δὲ ὁμαλῶς τὴν ἀπολογίαν δεχόμενος, καὶ ἐς δαιμονίαν τύχην ἀναφέρων τὸ πεπραγμένον. Ὡς δὲ καὶ κοινοῦ μετεῖχον κρατῆρος, ὁ βασιλεὺς τὴν δεδομένην κύλικα τῷ Σκληρῷ τοῖς οἰκείοις προσαγαγὼν χεῖλεσι καὶ πῶν ὅσον δὴ μέτριον, αὐθὺς ἀντιδίδωσι τῷ ἀνδρὶ, ὑποφίας ἀπάγων καὶ τὸ τῶν σπονδῶν παραδεικνύς ὅσιον. Εἶτα δὴ καὶ οἶον στρατηγικὸν ἄνδρα ἡρωτῇ περὶ τοῦ κράτους καὶ ὅπως ἂν αὐτῷ ἀστασίαστος ἢ ἀρχὴ τηρηθεῖν· ὁ δὲ ἄρα οὐ στρατηγικὴν βουλὴν, ἀλλὰ πανοῦργον

πολυγερασμένος, ἔφτανε <σάν νά τόν φέρναν σῆκωτό>, ἀπὸ τῆς δυό μεριές κρατῶντας τοῦ τὰ χέρια. Κι ὁ βασιλιάς, μόλις ἀγνάντεψε τόν ἄντρα, φέλλισε σ' ὅσους στέκονταν στό πλάι αὐτό πού λέει ὁ λαός κι εἶναι πασίγνωστο:

Νά ἐτοῦτον πού εἶχα φοβηθεῖ,
αὐτός μέ πλησιάζει ἰκέτης,
ἐνῶ ἀπ' τὰ χέρια τόν βαστοῦν!

Ὁ Σκληρός λοιπόν, εἴτε γιατί τό δούλεψε καλὰ στό νοῦ του, εἴτε γιατί ἀλλιῶς τό καταφρόνησε, τ' ἄλλα αὐτοκρατορικά σύμβολα τὰ ἔβγαλε, φοροῦσε ὅμως στά πόδια του τὰ πορφυρά ὑποδήματα καί, σά νά κρατοῦσε ἀκόμα ἓνα κομμάτι ἀντάρτη μέσα του, ὅλο καί ζύγωνε στόν βασιλιά. Ἐκεῖνος* βέβαια καὶ πού τόν εἶδε ἀπό μακριά τοῦ κακοφάνη κι ἔκλεισε τὰ μάτια, μὴ θέλοντας νά τόν κοιτάξει ἀλλιῶτικα, παρὰ μονάχα στήν ἐμφάνιση τοῦ ἀπλοῦ, πέρα γιὰ πέρα, ἰδιώτη. Κάπου λοιπόν ἐκεῖ κοντά στήν τέντα τῇ βασιλικῇ ἔβγαλε καὶ τὰ κόκκινα ὑποδήματά του ὁ Σκληρός, κι ἔτσι, <ἓνας ταπεινωμένος πιά>, ὅπως ὁ ἥλιος ἔδυσε κάτω ἀπ' τὴν τέντα.

XXVIII. Κι ὁ βασιλιάς τινάχτηκε μόλις τόν εἶδε. Καὶ σταυροφιληθήκαν μεταξύ τους, κι ὕστερα μάλιστα τό ῥιξαν κι οἱ δυό στό φιλοκούβεντο: ὁ ἓνας γιὰ τὴν ἐξέγερση ν' ἀπολογεῖται καὶ ν' ἀραδιάζει τίς αἰτίες πού γι' αὐτές συνέλαβε στό νοῦ κι ἔβαλε μπρός τὴν ἀνταρσία· ὁ ἄλλος ν' ἀκοῦει ἀτάραχα τὰ λόγια τοῦ μετανιωμοῦ καὶ ν' ἀποδίδει τὰ ὅσα ἔγιναν στή συντυχία τῆς μοίρας. Καὶ μόλις ἔκατσαν νά πιοῦν ἀπὸ κοινὸ κρατῆρα, ὁ βασιλιάς τό κύπελλο πού ἔδωσαν στόν Σκληρὸ ἀφοῦ ἔφερε στά χεῖλη, κι ἀφοῦ ἤπιε μόνο μιὰ σταλιά, πάραυτα τό γύρισε στόν ἄντρα, τίς ὑποφίες του διώχνοντας καὶ δειχνοντάς του τῶν σπονδῶν τὴν ἱερὴ ὑπόστασι.

Ὑστερα πιά — κι ὥς ἄνθρωπο μέ τέτοια

* Στό κείμενο ἀναφέρεται τό ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορα.

είσηγεῖται γνώμην, καθαιρεῖν μὲν τὰς ὑπε-
ρόγκους ἀρχάς, καὶ μηδὲνα τῶν ἐν στρα-
τείαις ἔαν πολλῶν εὐπορεῖν, κατατρύχειν τε
ἀδίκους εἰσπράξεσιν, ἵνα τοῖς ἑαυτῶν ἀσχο-
λοῖντο οἴκοις, γυναῖκά τε εἰς τὰ βασίλεια μὴ
εἰσαγαγεῖν, καὶ μηδενὶ πρόχειρον εἶναι, μή-
τε τῶν ἐν ψυχῇ βουλευμάτων πολλοὺς ἔχειν
εἰδήμονας.

πεῖρα στά στρατηγικά — τὸν ρώτησε γιὰ τὰ
κοινὰ καὶ μέ ποιόν τρόπο τὸ κράτος θά κρα-
τιότανε μακριὰ ἀπὸ ἐξεγέρσεις. Αὐτὸς λοι-
πὸν δὲν τοῦ ἔδωσε στρατηγικὴν ὁρμήνεια,
παρὰ γνώμη πολύφερνη: νὰ καταργήσῃ
ἀπὸ τῆ μιὰ τὶς μεγαλεξουσίες, κι οὐτ' ἕναν
ἀπ' τοὺς στρατηγούς ν' ἀφήσῃ — ἀπὸ τὴν
ἄλλη — πλούσιος νὰ γενεῖ ἀπὸ τὶς ἐκστρα-
τεῖες, ἀλλὰ νὰ τοὺς βυζαίνει ἀδιάκοπα μ' ἔ-
κτακτες εἰσφορές, γιὰ ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὰ
σπίτια τους· γυναῖκα στό παλάτι του ἅς μὴ
μπεῖ καὶ στίς βασιλικές του ὑποθέσεις, καὶ
κανενὸς μὴ γίνῃ τοῦ χεριοῦ του, μήτε νὰ
φανερώνει σέ πολλοὺς τὶς μύχιες τῆς ψυχῆς
του σκέψεις.

